

MĒS ESAM TĪKLĀ –
MĒS ESAM TĪKLS

WE ARE IN NETWORK –
WE ARE THE NETWORK

Rasa Šmite, Raitis Šmits

"Uzskats, ka māksliniekam ir tikai izvēle starp medija izmantošanu mākslai vai pašu mediju dēļ un cita alternatīva nav iespējama, ir nepatīess. Vienmēr pastāv vēl kāda iespēja: medijs, kuram nav mērķa. Šāda veida medijiem, protams, jēga ir. Tiem gluži vienkārši nav nolūka. Šāds suverenitātes mediju redzamākais piemērs ir E-LAB tīkla mākslas serveris.

Bez nolūka mediju augstākais mērķis ir izbēgt no determinisma. Tādēļ ir ļoti grūti (pat neiespējami) definēt tos. To darbība nekādā nozīmīgā veidā neattiecas ne uz ko citu viņpus vai ārpus paša servera. Nedz arī tas pretendē būt nerezistentējami citādāks. Tas gluži vienkārši pastāv!"¹

Ēriks Kluitenbergs

90. gadu otrajā pusē, kad uzsākām E-LAB,² tiecāmies izbēgt no jebkādas formāli vai strukturāli definējamās (plauktiņā ierindojamās) darbības. Tomēr nolūks bija – *radīt atvērtu un nedefinētu telpu*. Taču tas nebija ne pašmērķis, ne māksliniecisks koncepts. Mēs internetu *lietojām*, lai to *pieredzētu*. Vienkārši lai apmainītos ar informāciju, komunicētu un kopā ar domubiedriem globālajā tīklā pētītu jauno teritoriju un pašradītu telpu, ko piepildīt ar saturu – mākslu, skaņām, radio, tekstiem...

1. Kluitenberg Eric. The Sovereign experience of media // NU: *The Nordic Art Review*, 1999, Nr. 1.

2. E-LAB tika dibināts 1996. gadā, tā dibinātāji ir Rasa Šmite, Raitis Šmits, Jānis Garančs un Alise Tifentāle. Kopš 1997. gada aktīvi līdzdarbojušies arī Gints Gabrāns, Arvids Alksnis, Mārtiņš Ratniks, Uģis Vītiņš, Toms Vītiņš u. c. E-LAB tīkla vietne 1996–1999. <http://www.parks.lv/home/e-lab/info/info.html>

"Whoever thought that the artists' choice between media for the sake of art, or media for the sake of media left no alternative, is wrong. There is always another option: media for the sake of nothing else. This kind of media is certainly not without meaning, it is simply without purpose. One of the most remarkable examples of this type of a medium is the re-lab net [E-LAB] art server. [..]

The highest aim of media for the sake of nothing else is to escape determination. Therefore, it is very hard (if not impossible) to define them. [..] It does not refer to anything beyond or outside of itself in any significant way. Neither does it refer to some unrepresentable otherness. It simply exists!"¹

Eric Kluitenberg

In the second half of the 90s, when we started working on E-LAB², we tried to avoid any formally or structurally defined (peg-holed) activities. However, we had an intention to *create an open and undefined space*. Yet it was not an end in itself. Neither was it an artistic concept. We *used* the Internet, in order to *experience* it. We did it simply to exchange information, communicate and through sharing explore the new territory in the global network, as well as to create a space to be filled with content – art, sound, radio, texts...

1. Eric Kluitenberg, "The Sovereign Experience of Media". *The Nordic Art Review*, No 1, 1999.

2. E-LAB was founded in 1996. The founders were Rasa Šmite, Raitis Šmits, Jānis Garančs and Alise Tifentāle. Active collaborators since 1997 were: Gints Gabrāns, Arvids Alksnis, Mārtiņš Ratniks, Uģis Vītiņš, Toms Vītiņš, etc. The E-LAB website 1996–1999 is <http://www.parks.lv/home/e-lab/info/info.html>.

Internets – jauna telpa mākslai un komunikācijai

E-L@b = māksla+komunikācijas
lai:
sekmētu brīvu radošu individuālu un daudzpusīgu
interneta izmantošanu

E-L@b = konektivitāte (savienojamība)
starp:
dažādām mediju, mākslas un jauniešu kultūras
organizācijām un institūcijām lokālā un starptautiskā
mērogā.

E-L@b = brīva telpa
kur:
realizēt elektroniskās un interaktīvās mākslas
projektus digitālajos medijos

E-L@b = atvērtība
kas:
klidina neizpratni par tādiem jēdzieniem kā "virtuālā
realitāte", "interaktivitāte", "atvērtā / informācijas
sabiedrība" u. c. un izmanto jaunus medijus radoši
(sadarbības tīklu un kopienų veidošanā u. tml.)

(E-LAB manifests, 1996)

E-LAB nekad netika nošķirts no mūsu dzīves, un tas
mums bija ļoti svarīgi. Savā rīcībā mēs bijām absolūti
brīvi – varējām strādāt 24 stundas septiņas dienas
nedēļā, un mums neviens par to nemaksāja. Izslāpuši
pēc komunikācijas un starptautiskajā aprītē līdzīgi
domājošajiem, internets mums nozīmēja ko vairāk
par jaunu mediju, platformu vai materiālu mākslas
darbu radīšanai. Internets vispār bija jauna, neapgūta
telpa, kurā varēja īstenot daudzas utopijas, ko nebija
iespējams realizēt dzīvē un 90. gadu sākumā pastāvošajā
sabiedriskajā vai mākslas sistēmā.

Visprecīzāk priekšstatu par elektronisko mediju telpu
ir aprakstījis Roberts Adrians, kanādiešu izcelsmes
mākslinieks, kas ar komunikāciju mākslu nodarbojas jau
kopš 60. gadiem:

"Kad dators ir ieslēgts un pirksti atrodas uz tastatūras, tu esi
stājies sakaros ar telpu virpus monitora. Turklāt šī telpa
tur ir tikai tik ilgi, kamēr ir ieslēgts dators. Tā vienkārši ir
tuvošanās jaunai pasaulei." Šajā pasaulē uzmanība vairs
netiek pievērsta lietām, bet sakariem – savienošanās
procesam. Šādi mākslas konteksta uztverei mēs zināmā
veidā esam sagatavoti caur abstraktās, konceptuālās,
minimālās mākslas un līdzīgu akciju pieredzi. "Elektronisko

Internet – a new space for art and communication

E-L@b = art+communication
in order to
facilitate free, creative, individual and diverse use of
the Internet

E-L@b = connectivity
among
different media, art and youth cultural organisations
and institutions on a local and international scale

E-L@b = open space
for
implementing electronic and interactive art projects
using digital media

E-L@b = openness
which
clarifies such terms as "virtual reality", "interactivity",
"open / information society", etc.; and uses the new
media creatively (to establish cooperation networks
and communities, etc.)

(The E-LABs Manifesto, 1996)

E-LAB never stood separate from our lives and this was very
important to us. We were absolutely free in what we did –
we could work for 24/7 and we did not get paid for that.
Thirsty for communication and eager to share with the
international community, the Internet meant for us much
more than just a new type of medium, a platform or material
for creating works of art. The Internet, in general, was a new,
undiscovered space, allowing for utopias which could not be
materialized in actual life or in the social or art system of the
early 90s.

The most accurate description of the electronic media
space has been provided by Robert Adrian, an artist of
Canadian descent, who has been involved in the art of
communication since the 60s. To reiterate him: when
the computer is switched on and the fingers touch the
keyboard, you have come into contact with the space
beyond the monitor. Besides, this space is there only
as long as the computer is turned on. It is as if you were
coming closer to a new world. Within this world
attention is no more driven by things, but by the
connections that are brought to attention, i.e. by the
process of getting connected. To a certain degree, we may
perceive such a concept of art through the experience of
abstractionism, conceptualism, minimalism and similar art
movements. "Electronic space can be very easily visualised,

telpu var ļoti viegli iztēloties, ja reiz ir saprasta ideja par mākslas konceptuālo telpu.³

Brīvības izjūta bija vēl viens būtisks apstākļi, kas tik daudzus māksliniekus ieinteresēja izmēģināt šo jauno mediju. "Internets ir rets piemērs īstai, modernai, funkcionējošai anarhijai." (Brūss Sterlings).⁴ Taču tikls ienāca arī ar tādu kā sazvērmieciskumu pret oficiālo mākslas sistēmu, kuras apriti ietekmē dažādi politiski motīvi, institūciju organizētā mākslas vide vai kuratoru priekšstati par mākslu un māksliniekiem. Aleksejs Šulgins no Maskavas, viens no tikla mākslas pionieriem, savus pirmos eksperimentus internetā veica 1994. gadā, veidojot Krievijas mākslas foto galeriju internetā. Viņa motivācija bija ļoti politiska, tādēļ ka viņš bija pret eksistējošo mākslas kūrēšanas praksi, kurā neobjektīvi tiek lemts par mākslinieka iekļaušanu aprītē vai izslēgšanu no tās.⁵

Savukārt Latvijā interneta pirmsākumu laika specifiska iezīme bija angļu valodas terminu lietošana (*networks, djs, parties, live jam session* utt.). No vienas puses, tas bija saistīts ar interneta tehniskajām iespējām. E-LAB pirmās tikla vietnes

3. Baumgartels Tilmans. *Tikla māksla (net.art)*. Rīga: RIXC, Pētergailis, 2001. (Oriģinālais izdevums vācu val., 1999.)
4. Sterling Bruce. A brief history of the Internet. Teksts publicēts internetā *Nettime* vēstkopā, 1993; žurnālā „*The Magazine of Fantasy and Science Fiction*”, 1993, februāris; konferences „*The Next Five Minutes*” izdevumā *ZKP Proceedings '95*, 1995. Tikla vietne <http://w3.aces.uiuc.edu/AIM/scale/nethistory.html> (skatīts 22.04.2008.)
5. <http://sunsite.cs.msu.su/wwwart/hotpics/>

once the idea about the conceptual space of art is understood.”³

The feeling of freedom was another uppermost factor, which made so many artists interested in trying out the new medium. "The Internet is a rare example of a true, modern, functional anarchy."⁴ However, the network also came with an indefinable sense of conspiracy directed against the official system of art, which was influenced by various political motives, the institutionally structured art environment or the curators' opinion about art and artists. Aleksei Shulgin from Moscow, one of the pioneers of the network art, carried out his first experiments on the Internet in 1994, when creating a gallery of Russian photographic art. His motivation was based on political considerations, because he was "against the existing art curating practices with their biased decision making about including or excluding artists from the process."⁵

In Latvia, for its part, the early use of Internet had one particular common feature, namely, the use of English terms such as *networks, DJs, parties, live jam sessions*, etc. On the one hand, it was related to the technical possibilities of the Internet. The first websites of E-LAB (transliterated into Latvian as

3. Tilmans Baumgartel, *Tikla māksla (net.art)*. [Quoted from the Latvian translation] Rīga: RIXC, Pētergailis (2001). [Originally published in German, 1999]
4. Bruce Sterling, *A Brief History of the Internet*. [Text published on the Internet, *Nettime* mailing list] (1993); *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*, February 1993; *ZKP Proceedings '95* [Publications of the conference *The Next Five Minutes*]. Website: <http://w3.aces.uiuc.edu/AIM/scale/nethistory.html>.
5. <http://sunsite.cs.msu.su/wwwart/hotpics/>

(ko tolaik tā arī saucām par hompeidžām vai vebsaitiem) bija tikai angļu valodā, jo vēl nedarbojās HTML latviešu valodas atbalsta kodējumi. E-pasta sakaros arī neviens neizmantoja garuma vai mikstinājuma zīmes (ši problēma līdz galam nav atrisināta pat vēl tagad). Tā kā pastāvēja problēmas arī ar krievu valodas fontiem, tad komunikācijā starp krievu un latviešu jauno subkultūru pārstāvjiem e-pasta sarakstē nereti tika izmantota arī angļu valoda. No otras puses, jaunie mediji ienāca ar savu valodu – daudziem jauniem terminiem un jēdzieniem, kuriem bija (un vēl aizvien ir) nepieciešams laiks to adaptācijai latviešu valodā un vidē.

Faktiski ne tikai angļu valodas slengs, bet arī pati angļu valoda bija kļuvusi par globālu komunikācijas kodu laikā pēc Berlīnes mūra krišanas. Ar tās palīdzību arī Latvijā 90. gadu sākumā un vidū sāka ienākt dažādas jaunas laikmetīgās mākslas tendences un subkultūru formas. Jauno mākslinieku, mūziķu, didžeju, klubu pasākumu organizētāju, modes dizaineru, dzejnieku un citu radošu jaunu cilvēku "dzīvās" formācijas manifestējās kā techno mūzikas kultūras un eksperimentālās mākslas hibrīds. Tomēr tādus pasākumus kā Kaspara Vanaga un Ilzes Strazdiņas organizētos "Open" un "Biosports" tik vienkārši nevarēja nosaukt par "subkultūrām" vai "techno-pārtijām". Šīs izpausmes "drīzāk konstituēja pazīmes jaunai uztverei, kas ir daļa no licības par fundamentālām izmaiņām sabiedrībā"⁶

6. Kluitenberg Eric. *The Sovereign experience of media* // NU: *The Nordic Art Review*, 1999, Nr. 1.

"houppeidžas" or "vebsaiti") were only in English because at that time the HTML system did not support Latvian language codes. In e-mail communication no one used lengthening or palatalization marks (this problem has not been solved even today). Because there were also problems with the Russian fonts, English was used on a regular basis to communicate between the new Russian and Latvian subculture representatives. On the other hand, the new media came with their own language – plenty of new terms and definitions, which needed (and still need) to be adapted for the Latvian language and environment.

In fact, not only the English slang, but also the English language itself had become a global communication code after the Berlin Wall had been dismantled. It was through English that in the early and mid 90s different new contemporary art tendencies and subcultures emerged in Latvia, as well. The "live" formations of the young artists, musicians, DJs, event organisers, fashion designers, poets and other creative young people were manifested as a hybrid of the culture of techno music culture and experimental art. However, such events as *Open* and *Biosport* organised by Kaspars Vanags and Ilze Strazdiņa could hardly be placed simply as "subcultures" or "techno parties". These activities rather "constituted signs of new sensibility that was partly bearing testimony to a society under fundamental change"⁶

In 1996, E-LAB was established within this energetic and hyper grass-roots cultural environment of Riga. And

6. Eric Kluitenberg, *Op.cit.*

Šādā enerģiski piesātinātā Rīgas *grass-roots* kultūras vidē 1996. gadā savu darbību uzsāka E-LAB. Un atkal – angļu valoda saziņai plus, protams, pati saziņa – pieslēgšanās iespēja globālajam tīmeklim internetam (kas bija relatīvi lēta) bija divi galvenie aspekti, ar kuriem varēja tikt pāri pēcpadomju gadu izolētībai, ko radīja vīzu režīms, dārgās lidmašīnu biļetes, ilgie autobusu braucieni un lēno vilcienu satiksme. Tikai nepilnu gadu vēlāk “nelielajai E-LAB organizācijai, kurai praktiski nebija budžeta, kaut kā izdevās iekļūt starptautiskā sadarbības tīkla pašā sirdī, ko veidoja mākslinieki, teorētiķi un organizētāji, visi vienlīdz dedzīgi izpētīt jaunā digitālā medija robežas” (Ēriks Kluitenbergs).⁷

Open Zone semināri

Līdzās starptautiskajiem tīkla mākslas projektiem un komunikācijai internetā, kas sākotnēji bija redzamākā E-LAB darbības sfēra, organizējām arī pasākumus lokālajai Rīgas auditorijai. 1997. gadā tās bija iknedēļas tikšanās ar nosaukumu “Open Zone semināri”⁸. Ik ceturtdienas vakaru tika risināta kāda aktuāla ar jauno tehnoloģiju kultūru saistīta tēma. Jānis Garančs aplūkoja jēdzienus *jauns* un

7. Turpat.

8. <http://www.parks.lv/home/e-lab/events/hot.html>

again, the English language used for communication plus the communication process itself through access to the global network (which was comparatively cheap) were the two main aspects, which helped to overcome the Post-Soviet isolation caused by the visa regime, expensive plane tickets, time-consuming bus trips and slow rail traffic. As a result, almost one year later the small E-LAB organisation, which practically did not have any budget at all, somehow managed to get into the heart of the international cooperation network of artists, theoreticians and organisers – everyone equally keen to explore the limits of the new digital media.⁷

Open Zone workshops

Alongside international network art and communication on the Internet, which initially was the most “visible” area of E-LAB’s work, we also organised events for the local audience of Riga. In 1997, these were weekly meetings titled *Open Zone workshops*⁸. Every Thursday evening there was a discussion on a topical subject related to the culture of new technologies. Jānis Garančs spoke about what was *new* and what was *media*, whilst Pauls Bankovskis discussed the idea about *new universalism* and *old boys*. Alise Tīfentāle examined the problems of the communication era, Kaspars

7. *Ibid.*

8. <http://www.parks.lv/home/e-lab/events/hot.html>

mediji, kamēr Pauls Bankovskis risināja ideju par *jauno universalismu* un *vecajiem zēniem* (*old boys*). Alise Tīfentāle iedzīlīnājās komunikāciju laikmeta problemātikā, Kaspars Vanags iepazīstināja ar “Open” (*Sound Open Systems*) projektiem un idejām, Valdis Poikāns – ar elektronisko kafejnīcu darbību. Tika aplūkoti arī tādi aktuāli jautājumi kā pornogrāfija internetā – *Hardcore night* vakarā bez Alises un mūsu priekšlasījumiem par *kiberseksu* tika prezentēts arī Raida Kalniņa un Ginta Gabrāna ilustrētais *samizdata* pornožurnāls „PLOP”. Savukārt Sergejs Timofejevs lasīja *dzeju kontekstā* (*poetry in context*) un reportāžu “*Hobue Tpaekmopuu*”⁹ par ceļojošiem izpletņlēcējiem no Maskavas, kas ieradusies Rīgā, lai lēktu no Rīgas TV un radio torņa 211 m augstumā... Mūziķi Uģis Vītiņš un Toms Vītiņš rīkoja unikālas dzīvās elektroniskās mūzikas *jam* sesijas, kurās varēja piedalīties ikviens e-labietis vai viesis. Dzīvo mūzikas sesiju ieraksti bija pamats, uz kura 1997. gada martā sāka darboties kopīgi izveidotais interneta radio *Ozone*. *Open Zone* semināros piedalījās arī mūsu ārvalstu kolēģi: Aleksejs Šulgins no Maskavas, no kura pirmo reizi dzirdējām ideju par interneta radio, un mediju teorētiķis Ēriks Kluitenbergs no Nīderlandes, kurš ir sniedzis nenovērtējamu ieguldījumu E-LAB konceptuālajā virzībā dažādos tā attīstības periodos. Informācijas izplatīšanai par *Open Zone* semināriem un vēlāk arī citiem pasākumiem visbiežāk izmantojām paši savus jeb “jaunos” medijus – E-LAB izveidoto vēstkopu *Rezone*

9. http://home.parks.lv/E-LAB/~tim/tim_text.html

Vanags shared information about the projects and ideas of *Open* (*Sound Open Systems*), Valdis Poikāns spoke about activities of electronic coffee shops. Furthermore, we discussed pornography on the Internet. At the *Hardcore night* event, apart from our and Alise’s readings about cybersex, there was also a presentation of “samizdat” porno magazine *PLOP* illustrated by Raids Kalniņš and Gints Gabrāns. Furthermore, Sergejs Timofejevs provided poetry readings as part of poetry in context and his commentary *Novije Trajektoriji*⁹ – about travelling skydivers from Moscow who were visiting Riga in order to jump off the 211 m high Riga TV and Radio Tower... Musicians Uģis Vītiņš and Toms Vītiņš organised unique live electronic music jam sessions where any E-LAB member or guest could take part. Live music session records were the basis for the internet radio *Ozone*, established through common effort and operating from March 1997. Our colleagues from abroad also participated in the *Open Zone* workshops; they were Alexei Shulgin from Moscow – who was the first to introduce the internet radio idea, and media theoretician Eric Kluitenberg from the Netherlands – who has provided considerable support to the conceptual development of E-LAB in various phases of its evolution.

We usually circulated information about the *Open Zone* workshops and later about other events through our own or the “news” media – the mailing list *Rezone* created by E-LAB (with the help of this mailing list messages could be sent to several hundreds of addressees), the E-LAB website on the

9. http://home.parks.lv/E-LAB/~tim/tim_text.html

(ar kuras palīdzību izsūtītos paziņojumus saņem vairāki simti "pierakstīto" interesentu), E-LAB tīkla vietni internetā, A4 izdrukas plakātiņus (ko piespraudām LMS krastmalas mājā vai Mākslas akadēmijā), flaijerus (ko izplatījām klubū pasākumos) un iespēju no mutes mutē komunicēt ar līdzilvēkiem.

Akustiskā kibertelpa

Tomēr visvairāk mūs interesēja tīkla būtība – *veidot savienojumus*. Uzskatot, ka tīkla mākslā galvenā nozīme ir *komunikācijai un procesam*, mēs meklējām jaunas idejas un jaunas formas mākslinieciskai pašizteiksmi. Veidojot un darbojoties lokālajos un starptautiskajos jauno mediju kultūras tīklos, mūsu intereses sfērā nokļuva kāds nemanāms, līdz tam laikam visai maz izmantots tīkla elements – *skaņa*. Iespēja publicēt un tiešraidīt skaņu internetā lika pamatus mūsu *akustiskās telpas* izpētei, kas kļuva par noteicošo vadlīniju visā E-LAB (vēlāk arī RIXC) turpmākajā darbībā. Iespējams, tāpēc, ka mūsu izglītība saistījās ar vizuālo mākslu, skaņas pasaule mums nozīmēja jaunu neatklātu teritoriju. 1997. gada pavasarī E-LAB atklāja savu pirmo radio staciju internetā *net.radio Ozone* un tā paša gada nogalē – vēstkopu un starptautisko interneta radio tīklu *Xchange*.

Internet, A4 size posters (which were displayed in the building of the Artists' Union of Latvia or the Academy of Arts), flyers (which we distributed in bars and clubs), and through the "simplest" form of communication – mouth to mouth.

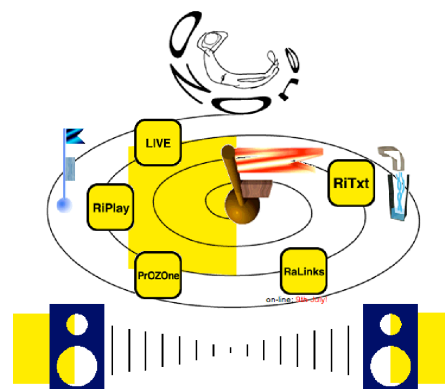
Acoustic cyberspace

However, what interested us most was essentially the network itself – *to establish connections*. Since we believed that the most significant task of network art is *communication and process*, we searched for new ideas and new forms of creative and artistic self-expression. When starting off local and international new media culture networks and developing them, we got interested in *sound*, which so far had been a rarely used network element. The possibility to publish and broadcast sound on the Internet served as a basis for exploring our *acoustic space*, which became the leading motif in the entire range of E-LAB's (later also the RIXC's) activities. Perhaps, because our education was related to visual arts, the world of sound seemed to us a *terra incognita*. In spring 1997, E-LAB opened its first Internet radio station – *net.radio Ozone*, and at the end of the same year – a mailing list and an international internet radio network *Xchange*.

The sound activities of early broadcasting in the network were contextualised in a theory, which was explained by the writer and culture critic Eric Davis from San Francisco

Agrīnās tiešraides skaņu aktivitātes tīklā tika kontekstualizētas teorijā, ar ko iepazīstināja rakstnieks un kultūrkritiķis Ēriks Deiviss no Sanfrancisko lekcijā "Akustiskā kibertelpa" otrā "Māksla+Komunikācijas: *Xchange on-air session*" festivāla laikā (1997. gada novembrī). Lekcijā Deiviss izklāstīja "dažas abstraktas idejas, vīzijas, atvērtus konceptus par akustisko telpu". Viņš tiecās "skart dziļākus jautājumus saistībā ar skaņu un veidu, kā tā konstruē apkārtesošo vidi (un subjektivitāti) un kā tā var darboties kā sava veida karte". Ievadā Deiviss iepazīstināja ar Maršala Maklūena teoriju, kurā tiek iezīmēta atšķirība starp vizuālo telpu un akustisko telpu. Maklūens ir izmantojis jēdzienu „vizuālā telpa”, lai aprakstītu veidu, kā uz tehnikas attīstības pamatiem veidojusies Rietumu subjektivitāte kopš renesanses laikiem. Vizuālās telpas konstrukciju un subjektivitātes veidu, kas ar to asociējas, Maklūens pretnostata tam, ko viņš dēvē par *akustisko telpu*. "Akustiskā telpa ir telpa, kuru mēs vairāk dzirdam nekā redzam. Elektroniskie mediji mūs it kā "iegremdē" šādā akustiskajā telpā ar savu afekta un subjektivitātes valodu."¹⁰

10. Deiviss, Ēriks. Akustiskā Kibertelpa // Akustiskā Telpa, 1998, Nr. 1.

Interneta radio OZONE 1997. Dizains: Toms Vitiņš.
Interneta radio OZONE 1997. Dizains: Toms Vitiņš.

in his talk "Acoustic cyberspace" during the second festival *Art+Communication: Xchange On-Air Session* (November 1997). In this talk Davis outlined some abstract ideas, visions, open concepts about acoustic space. His aim was to dwell on the deeper questions related to sound and the way it construes the surrounding environment (and subjectivity) and the way it can operate as a kind of map. In the introductory part of his talk, Davis introduced the audience to Marshall McLuhan's theory, where a difference is made between visual space and acoustic space. McLuhan has used the term *visual space*, in order to describe how on the basis of the development of technology Western subjectivity has evolved from Renaissance onward. The construction of visual space and the type of subjectivity associated with it was seen by McLuhan as juxtaposed to what he called *acoustic space*. "Acoustic space is the space we hear rather than the space we see. Electronic media were submerging us in this acoustic environment, with its own language of affect and subjectivity."¹⁰

10. Erik Davis, "Acoustic Cyberspace". *Acoustic Space* No 1, 1998.

Mūsu „tradicionālās” mākslas izglītības dēļ mēs zinājām ļoti maz vai tikpat kā nemaz par 20. gadsimta avangarda mediju mākslas eksperimentiem. Mūs neapgrūtināja liekas zināšanas nedz par futūristu radio eksperimentiem, nedz Maklūena mediju teorijām, nedz Nam Džun Paika satelītu tiešraides performancēm vai Tetsuo Kogavas mini-FM radio tīklu eksperimentiem Tokijā 80. gados. Ja nu vienīgi kāda inspirējoša Bertolda Brehta frāze par “radio kā abpusējas komunikācijas mediju”... Mēs darbojāmies vienīgi intuitīvi. Mums nebija arī nekādas pieredzes tradicionālajā radio, nedz arī īpaši vēlējamies tādu iegūt. Tomēr ideja par *interneta radio* – un par to, kas tas tāds varētu būt, – motivēja mūs mēģināt izveidot savu *tīkla radio*.

Rīgas interneta radio Ozone: dati var atrasties jebkur

Iesākumā (1996. un 1997. gadā) E-LAB vēl nebija sava servera, tikai vājš interneta pieslēgums pa telefona līniju. Turpretī bija milzīgi virtuālie resursi, ko nodrošināja starptautisko sadarbības tīklu dalībnieki – mākslinieki, programmētāji, mediju centri (V2_ Roterdamā, C3 Budapeštā, WWW Moscow Art Center, Ljudmila Ljublanā u. c.), progresīvākās ISP kompānijas (*Parks* Latvijā, *XS4ALL* Nīderlandē), visi

Because of our “traditional” education in art, we knew very little or almost nothing about the Avant-Garde media art experiments of the 20th century. We were not burdened by excessive knowledge about the radio experiments carried out by the Futurists, or McLuhan’s media theories, or satellite live broadcasting performances by Nam Jun Paik, let alone the mini-FM radio network experiments by Tetsuo Kogawa in Tokyo in the 80s. The most we knew was perhaps an inspiring Bertolt Brecht’s quotation about the “radio as a means of two-way communication”... We were guided by intuition only. We did not have any experience in traditional broadcasting – in fact, there was no motivation to obtain such experience. However, the idea about *Internet radio* – and what could become of it – motivated us to establish our own *network radio*.

The Internet radio Ozone: data can be located anywhere

In the beginning (in 1996 and 1997), E-LAB did not have its own server – only a poor internet connection via a telephone line. On the other hand, there were huge virtual resources, which were provided by the international cooperation networks – artists, software programmers, media centres (V2_ in Rotterdam, C3 in Budapest, WWW Moscow Art Center, Ljudmila in Ljubljana, etc.), the most progressive ISP companies (*Parks* in Latvia, *XS4ALL* in the Netherlands) – all

gatavi dalīties ar sava servera vietu idejas vārdā par jaunā brīvā medija – interneta attīstību.

Pietika ar to vien, ka mums bija dators, interneta savienojums, iecere un vēlēšanās izveidot interneta radio. Ar ideju “dati var atrasties jebkur” 1997. gada pavasarī (26. martā) darbību uzsāka interneta radio *Ozone*. Tā struktūra sastāvēja no divām daļām: web-lapas atradās uz *parks.lv* servera tepat Latvijā, bet visi skaņas faili – uz RIS (*Radio Internationale Stadt*, vēlāk *organg.org*) servera Berlīnē un *XS4ALL.nl* (*Access for All!*) servera Amsterdamā. Mums tā bija iespēja – finansējuma un tehnisko resursu trūkuma dēļ – izmantot internetam pievienotās esošās tehniskās iekārtas citās Eiropas valstīs. Savukārt mēs piegādājām oriģinālu saturu RIS serverim Berlīnē – ko programmētājs *Thomax Kaulmann* tika speciāli izveidojis kā atbalsta platformu skaņas mākslas, neatkarīgo radio un *copyright* brīvās alternatīvās elektroniskās mūzikas veidotājiem.¹¹

Nākamajā dienā pēc interneta radio *Ozone* atklāšanas – visticamāk tāpēc, ka Pēteris Pūritis avīzē “*Diena*” bija publicējis rakstu par šo notikumu, – saņēmām zvanu no kāda Nacionālās radio un televīzijas padomes locekļa. Uz viņa jautājumu – cik klausītāju ir jūsu radio – priecīgi atbildējām: “Šobrīd, kad izmantojam *xs4all.nl* serveri Amsterdamā, vienlaikus var pieslēgties 25 cilvēki. Bet, kad mums būs pieeja uz Berlīnes servera, tad, iespējams, tas

11. Šmits, Raitis. Jo dati var atrasties jebkur // Akustiskā Telpa, 1998, Nr. 1.

ready to share their servers in the name of the development of the new free media – the Internet.

It was enough to have a computer, internet connection, intention and will to establish the Internet radio. With the slogan “data can be located anywhere”, in spring 1997 (March 26) the Internet radio *Ozone* started to operate. Its structure consisted of two parts: websites were located on the *parks.lv* server in Latvia, while all sound files – on the RIS (*Radio Internationale Stadt*, later *organg.org*) server in Berlin and *XS4ALL.nl* (*Access for All!*) server in Amsterdam. For us it was a big opportunity – given the lack of funding and technical resources – to use the technical equipment connected to the Internet in other places in Europe. We, in turn, supplied original content for the RIS server in Berlin – which had been especially created by the programmer *Thomax Kaulmann* as a back-up platform for the creators of sound art and independent radio stations, and musicians producing copyright-free alternative electronic music.¹¹

On the next day after launching the Internet radio *Ozone* – most likely because of an article published by Pēteris Pūritis in the newspaper *Diena* marking this event – we received a phone call from a member of the National Radio and Television Board. We were happy to answer his question about the number of listeners of our radio: “Currently, when we use the *XS4ALL.nl* server in Amsterdam, 25 persons can simultaneously connect to the radio. But after we get access to the server in Berlin, possibly up to 400 simultaneous

11. Raitis Šmits, “Jo dati var atrasties jebkur”. *Acoustic Space* No 1, 1998.

atbalstīs vienlaikus pat 400 savienojumu". Turpmākajā 40 minūšu telefona sarunā mēģinājām noraidīt apsūdzību par nelegālu raidīšanu. Izrādījās, ka, pēc Latvijas Radio un TV likuma, apraides atļauja nav nepieciešama tikai gadījumā, ja patērētāju (pieslēgumu) kopējais skaits nav lielāks par 25. Tāpat, kaut arī raidīšanu nodrošina serveri Berlīnē un Amsterdamā, ja mūsu fiziskie ķermeņi atrodas Latvijā, esam pakļauti šim Latvijas apraides likumam. Protams, interneta radio kā tāds nebija minēts likumā, kad vēlāk ar to iepazināmies, bet to teorētiski varēja iekļaut teikumā "un citi elektroniskie sabiedrības saziņas līdzekļi". Laimīgā kārtā vairāk par šo jautājumu mūs varas iestādes netraucēja, un mēs varējām turpināt eksperimentēt ar tikla skaņu plūsmām.

Šāda failu augšuplādēšanas pieeja serveriem Berlīnē un Amsterdamā gan nenodrošināja tiešraides iespējas, tādēļ sākotnēji publicējām tiklā ierakstu arhīvus no *live jam* sesijām, kuras kopā ar mūziķiem Uģi Vītiņu un Tomu Vītiņu rīkojām E-LAB, pieaicinot līdzdarboties citus mūziķus, dziedātājus, perkusionistus, māksliniekus, didžejus. Ierakstu arhīvs bija viena no agrīno interneta radio raksturīgākajām

īpatnībām. Tā bija gandrīz vai vienīgā iespēja 90. gados publicējot internetā padarīt publiski pieejamu neatkarīgo radio producentu, elektroniskās mūzikas un skaņu mākslas saturu. Pirmajā interneta radio *Ozone* tikla vietnē tika publicēta Vītiņu ambientā mūzika, „Lokomotīves” skaņu vides ieraksti “Cauri Indijai, 1996”, DJu sesijas, Pētera Ķimeļa skaņu mākslas darbs “*entrance01*”, Rīgā viesojošās basku grupas „*Fin de Siecle*” eksperimentālā mūzika.

Arhivēšana nezaudēja nozīmi arī vēlāk, kad vairāk pievērsāmies tiešraidēm. Tā kā *Ozone* radio programmas notika reizi nedēļā, otrdienās, laikā līdz nākamajai tiešraidei ierakstītajam failam bieži bija vairāk klausītāju nekā reāllaika raidījumam. Otrdienas tikla radio vakaros pārraidītais saturs bija visdaudzveidīgākais: no dzejas un literārajiem lasījumiem („*Orbīta*”, *Dr. Ups / „Varka Crew*”, Vlads Jakovļevs), intervijām (Kaspāra Vanaga sarunas ar Sergeju Timofejevu, Normundu Kozlovu; E-LAB intervija ar Kristīni Briedi un Karlu Bjoršmarku no „Lokomotīves”) līdz lekciju un konferenču ierakstiem (konference „Māksla publiskā telpā” projektā „*Venstpils. Tranzīts. Termināls*”, „Māksla+Komunikācijas” festivāli u. c.). Radio *Ozone* visai veiksmīgi izdevās arī

Interneta radio OZONE 1998. Dizains: Raitis Šmits.
Internet radio OZONE 1998. Design: Raitis Šmits.

connections will be supported". In the next 40 minutes of conversation, we were refuting allegations about illegal broadcasting. It turned out that according to the Law on Radio and Television of the Republic of Latvia, permission for broadcasting is not necessary, if "the total number of customers (connections) does not exceed 25". Also, despite the fact that broadcasting is provided by the servers in Berlin and Amsterdam, given that we are physically located in Latvia, we are subject to Latvian law on broadcasting. Of course, the law did not specifically refer to Internet radio, as we later learned. Yet, theoretically it could be covered by the wording "and other electronic mass media". Luckily, the authorities did not take the issue any further and we could continue our experiments with the network sound flows.

The setup with file uploading access to the servers in Berlin and Amsterdam did not provide broadcasting opportunities, therefore initially we published record archives from live jam sessions that we had organised in E-LAB together with musicians Uģis Vītiņš and Toms Vītiņš, inviting to participate also other musicians, singers, percussionists, artists, DJs. The recordings' archive was typical for the early Internet radio. It was pretty much the only possibility to publicize the works of independent radio producers, electronic music and sound

art in the 90s. On the first website of the Internet radio *Ozone* one could access the ambient music of Uģis Vītiņš and Toms Vītiņš, as well as the ambient recordings of *Locomotive* titled *Through India, 1996*, DJs' sessions, the sound art of Pēteris Ķimelis *entrance01* and the experimental music of the Basque band *Fin de Siècle*, which at that time visited Riga.

Archiving remained important also later when we were more engaged in live broadcasting. Because the *Ozone* radio programmes were broadcasted once a week every Tuesday, quite often the recorded file had more listeners than the real time programme in the time period until the next live broadcasting. The content broadcasted on Tuesday nights on the network radio was very diverse: from poetry and literature readings (*Orbīta*, *Dr. Ups / Varka Crew*, Vlad Jakovlev), interviews (talks by Kaspars Vanags with Sergejs Timofejevs, Normunds Kozlovs; the E-LAB interview with Kristīne Briede and Carl Biörsmark from *Locomotive*) to recorded lectures and conferences (the conference *Art in Public Space* in the project *Venstpils. Transit. Terminal, Art+Communication* festivals, etc.). The radio *Ozone* quite successfully provided live broadcastings from clubs (the 1998 New Year Eve party at *Casablanca 2000*, the performance of the Dutch VJ and hardcore techno band D.U.M.B. in the club

nodrošināt tiešraides no klubiem („Casablanca 2000” 1998. jaungada pārtija, Nīderlandes vidžēju un *hardcore* tehno mūziķu kolektīva *D.U.M.B.* pasākums klubā „Pulkvedim neviens neraksta...”, „*Sentimental Beatz*” – latviešu mūziķu *live jam* sesija festivālā “Māksla+Komunikācijas ’98” atklāšanā, kas vēlāk tika izdota audiokasetē u. c.). Bieži viesi E-LAB *Ozone* studijā bija mūziķi un didžeji no „*Varka Crew*”, AG & Raitis, „*Casablanca 2000*”, Gosh, Zagga, dj Bongo, *andrews.lv*, *Clausthome*, Egons Upītis, *bio.codes* un daudzi citi. Tomēr visbiežāk notika dzīvās mūzikas sesijas (tās organizēja Toms Vītiņš, Uģis Vītiņš, Mārtiņš Tauriņš), skaņu un video tiešraides eksperimenti, kā web-tv (Pēteris Ķīmelis) un mikro-video (Mārtiņš Ratniks) raidījumi; e-labiešu – Mārtiņa Ratnika, reizēm arī mūsu pašu – frīstaila didžejošanas, vidžejošanas un dažādu skaņu ierakstu (no apkārtnes, pilsētas, vecām platēm, pasākumiem utt.) miksi.

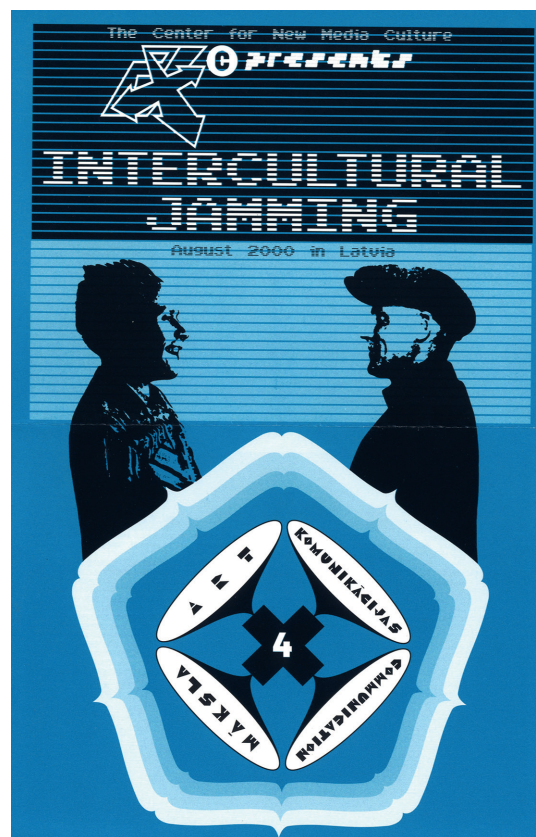
Interneta radio bija formāts un internacionāls medijs, kurā vislabāk transformējās arī komunikācija ar viesiem. Gerts Lovinks 1999. gadā pēc vieslekcijas Rīgā raidījumā „*EuroWar mix ’99*” miksēja Centrāltirgus tunelī iegādātās audiokasetes ar citiem nesen no Balkāniem pārvestajiem *euro-trash* mūzikas ierakstiem. Interneta radio *Ozone* atkārtoti tika aicināts sagatavot speciālas tiešraides programmas retranslēšanai citos Eiropas interneta vai FM radio. Šāda sadarbība veidojās ar *Radio FRO* Lincā, *Radio 90* Banfā (Kanāda), *Kunstradio* Vīnē un citām radiostacijām. Speciāli tika veidotas programmas gan klātienes, gan neklātienes

Pulkvedim neviens neraksta...; Sentimental Beatz – live jam session of Latvian musicians at the opening of the festival *Art+Communication’98*, which later came out as an audio record, etc.). Frequent visitors in the E-LAB *Ozone* studio were musicians and DJs from *Varka Crew*, AG & Raitis, *Casablanca 2000*, Gosh, Zagga, dj Bongo, *andrews.lv*, *Clausthome*, Egons Upītis, *bio.codes*, and many more. However, the live music sessions organised by Toms Vītiņš, Uģis Vītiņš and Mārtiņš Tauriņš, live broadcasting experiments of sound and video such as the web-tv (Pēteris Ķīmelis) and micro-video (Mārtiņš Ratniks) broadcasts and mix of freestyle DJ-ing, VJ-ing and various sound recordings (ambient and city sounds, old vinyls, events, etc.) offered by the E-LAB members Mārtiņš Ratniks and ourselves were the most frequent events.

The Internet radio was a format and an international medium, which ensured communication with guests. After giving a talk in Riga and speaking on the programme *EuroWar mix’99*, Geert Lovink mixed the audio tapes obtained in the tunnel of the Central Market of Riga with other *euro-trash* music records bought in the Balkan countries in 1999. The Internet radio *Ozone* repeatedly was asked to prepare special broadcasting programmes for replaying at other internet or FM radio stations in Europe. Such cooperation was established with the *Radio FRO* in Linz, the *Radio 90* in Banff (Canada), the *Kunstradio* in Vienna and other radio stations. *Radio Ozone* was also asked to prepare programmes for different festivals such as *Comm_X_change* in Switzerland, the festival of Vienna, *Ars Electronica* in Linz, *Next Five Minutes* in Amsterdam, etc.) – both on site and online. Ambient sound recordings from

(tiešsaistē) daļībai dažādos festivālos („*Comm_X_change*” Šveicē, *Vines* festivālā, „*Ars Electronica*” Lincā, „*Next Five Minutes*” Amsterdamā u. c.). Ambienti skaņu vides ieraksti no pasākumiem tika interpretēti kā audio-kolāžiskas reportāžas, kas tika tiešraidītas radio *Ozone* sesijās.

Klausītāju skaitam nebija nozīmes – radio studijā varēja atrasties krietni vien vairāk cilvēku nekā tiešraides brīdī internetā. Arī saturiski nebija svarīgi, kas tika raidīts. Nozīme tika piešķirta tikai un vienīgi pašam raidīšanas procesam. “Tīklā viņi atrada brīvību, vienatni, lai varētu eksperimentēt ar jauno mediju, savienot to ar lokālo radio, vākt skaņas

E-LAB organizētā festivāla *Māksla+Komunikācijas IV* informatīvais flaijeris. 2000. Informative flyer for festival *Art+Communication IV* organized by E-LAB. 2000.

various events were interpreted as audio-collage broadcasts and broadcasted in the live sessions of radio *Ozone*.

The number of listeners was not important – in the radio studio there could be many more people than on the Internet at the moment the on-line broadcasting took place. The same referred to the content – what was broadcasted, was not essential. The very broadcasting process was what mattered most. In Geert Lovink’s words “they found freedom and solitude in the network, in order to be able to experiment with the new medium, connect it with the local radio, collect

gan techno klubos, gan nelielās ierakstu studijās, nosūtīt skaņuvides paraugus kiberplašumos.” (Gerts Lovinks)¹²

Skaņu māksla tiklā tiecās pastāvēt “ārpus reprezentācijas paradoksiem”. Viens no starptautiskās vēstkopas *Nettime* dibinātājiem Pits Šulcs, kas piedalījās pirmajā “Māksla+Komunikācijas” konferencē Rīgā (1996. gada novembrī) izvirzīja tēzi, ka “pašas galvenās, būtiskākās un nozīmīgākās lietas nav reprezentējamas, tās atrodamas vienīgi tapšanas procesā”.¹³ Radio *Ozone* tāpat kā E-LAB serveris mēģināja attaisnot to pilnībā, par prioritāti kibertelpas izpētē izvēloties visneredzamāko mediju – skaņu – un par mākslinieciskās izteiksmes formu – procesu. Tomēr tādu tehnisko īpatnību kā tiešraīžu arhivēšanas iespējas dēļ, kas ļauj veikt reāllaika procesa momentuzņēmumus, skaņu māksla uz E-LAB servera, kas krājusies desmit gadu garumā, tagad veido reprezentējama arhīva saturu.

Kaut arī daļa failu ir zuduši – kad 2001. gadā hakeri uzlauza un izdzēsa visu Berlīnes (RIS / orang.org) servera saturu, kurā atradās arī daļa Rīgas satura – internetā vēl joprojām ir pieejams apjomīgs E-LAB un RIXC interneta radio arhīvs ar ierakstiem un arhivētām *Ozone* sesijām un tiešraidēm no pasākumiem kopš 1997. gada. Arhīva apjoms ir ap 300 *Real Audio*, *Real Media* u. c. formāta failu, kopumā ap 500 stundu jeb 20 diennakšu ilga skaņu materiāla.

12. Lovink Geert. *My First Recession. Critical Internet Culture in Transition*. Rotterdam: V2_/NAi Publishers, 2003, p. 296.

13. Schultz Pit. *Net.art. Tēzes konferences „Māksla+Komunikācijas 1996” izdevumā, Art+Communication Reader*. Rīga: E-LAB, 1996.

sounds both in techno clubs and small record studios and send the ambient recording samples into the cyberspace”.¹²

The art of sound in the network tended to exist “beyond the representational paradoxes”. One of the founders of the international mailing list *Nettime*, Pit Schultz, who took part in the first conference *Art+Communication* in Riga in November 1996, claimed that “the essential, very important things are non-representable, they just are in the process of becoming”.¹³ The radio “*Ozone*” alongside the E-LAB server tried to back this thesis by choosing the most invisible medium – sound – as a priority in the exploration of cyberspace and process: as a means of artistic expression. However, because technically it is possible to archive live broadcasts, making a snapshot of the real time process, the art of sound on the E-LAB server – collected through a decade – today forms the content of a presentable archive.

Although part of the files was lost in 2001 when hackers forced open the website and erased the entire content of the Berlin (RIS/orang.org) server, where the content of the Riga server was partially located, a significant E-LAB and RIXC Internet radio archive with recordings and archived *Ozone* sessions and live broadcastings from the events taking place since 1997 is still accessible on the Internet. The archive amounts to around 300 *Real Audio*, *Real Media*, etc. format files, in total around 500 hours or 20 round-the-clock sessions of audio material.

12. Geert Lovink, *My First Recession. Critical Internet Culture in Transition*. Rotterdam: V2_/NAi Publishers (2003), p. 296.

13. Pit Schultz, “Net.art”. [Theses of the conference *Art+Communication* in 1996]. *Art+Communication Reader*. Rīga: E-LAB (1996).

Alternatīvā audio projektu distribūcija

Līdzās iespējai publicēties internetā E-LAB atbalstīja arī ideju par *brīvo nekomerciālo audio ierakstu izplatīšanu*. 1997. gada vasarā mūziķi Toms Vītiņš un Uģis Vītiņš, pieaicinot Mārtiņu Tauriņu, nodibināja apvienību un leiblu *Sloka Sound System* (SSS), atvērtu visiem muzicēt gribošajiem. SSS pirmais izdevums bija ar E-LAB atbalstu producētā elektroniskās ambientās mūzikas audiokasete “*Digidambam*”, kas tika izdota 200 eksemplāros un izplatīta galvenokārt par brīvu – gan Latvijā, gan ārvalstu mediju mākslas festivālos. Lai vēl jo vairāk uzsvērtu ideju par *simtprocentīgi nekomerciālu darbību* un (paš)publicēšanās brīvību jaunajos medijos, tika izveidota mājas lapa internetā, kurā interneta apmeklētājiem ir iespēja pašiem darināt “*Digidambam*” audiokaseti – ierakstīt lejuplādējamos *Real Audio* mūzikas failus un izdrukāt JPG bildi ar kasetes vāciņu.¹⁴ E-LAB turpmāk līdzproducēja arī citus izdevumus – audiokaseti “*Sentimental Beatz*” – ar otro “Māksla+Komunikācijas” 1997. gada festivāla atklāšanas dzīvās mūzikas sesijas ierakstu klubā, „Pulkvedim neviens neraksta...”, audiokaseti un CD “*Elast garša*” (*ELAST* – nākamais Vītiņu dibinātais leibls), audiokaseti “*Toxicity*” (Egona Upīša elektroniskā mūzika) u. c.

14. <http://www.re-lab.net/sss/>

Alternative distribution of audio projects

Alongside rendering it possible to publish works on the Internet, E-LAB also supported the idea of *distributing free non-commercial audio recordings*. In summer 1997, musicians Toms Vītiņš and Uģis Vītiņš together with Mārtiņš Tauriņš founded a partnership and the label *Sloka Sound System* (SSS), which was open for everyone who wanted to make music. The first recording issued by SSS was the electronic ambient audio tape *Digidambam* produced with the support of E-LAB and issued in 200 copies which were distributed mostly for free – both in Latvia and abroad at media art festivals. In order to emphasize the idea of *100% non-commercial operation* and the freedom of (self) publication in the new media, a website was created on the Internet, where the visitors had an opportunity to “make” the audio tape *Digidambam* by themselves – to record the downloadable *Real Audio* music files and to print a JPEG picture of the album cover.¹⁴ Henceforth, the E-LAB co-produced other recordings as well: the audio tape “*Sentimental Beatz*” with the second live session recording of the opening of the festival *Art+Communication* in 1997, which took place in the club *Pulkvedim neviens neraksta...*, an audio tape and a CD *Elast taste* (*ELAST* being the next label founded by Toms Vītiņš and Uģis Vītiņš), an audio tape *Toxicity* (electronic music by Egons Upītis), etc.

14. <http://www.re-lab.net/sss/>

Alternatīvās izplatīšanas ideja tika realizēta arī saistībā ar E-LAB izdoto žurnālu "Akustiskā telpa", kas iznāk angļu un latviešu valodā kopš 1997. gada. Tā otrajā numurā (1998. gadā) aiz pirmā vāka tika izveidota kabatiņa CD diskam un ievietots reklāmas teksts:

"Audio satura CD un tiešsaistes izplatīšanas projekts – ir joprojām atvērts. Ja vēlaties izplatīt jūsu radīto skaņu un radio mākslu, noise un elektronisko mūziku, dīdžeju miksus kopā ar šo "Akustiskās telpas" izdevumu, lūdzu, iesniedziet jūsu "ražojumus" CD formātā 1 līdz 100 eksemplāru apjomā."

Neatkarīgo mūziķu un mākslinieku digitālo ražojumu (CD, DVD, CD-rom), tāpat kā alternatīvo kultūras izdevumu izplatīšana

arvien ir bijusi problemātiska. E-LAB piedāvāja šādu risinājumu: 1000 žurnāla eksemplāri tika izplatīti kopā ar dažādiem skaņu mākslas, dīdžeju un elektroniskās mūzikas diskam, ko iesniedza mākslinieki un mūziķi no *Xchange* tīkla un dažādām pasaules valstīm. Tā, piemēram, skaņu māksliniece *Zina Kaye* no Austrālijas iesniedza trīs dažādus audio mākslas projektus (kopā 99 CD), tīkla mākslinieki *JODI* atsūtīja CD-rom ar savu mākslas projektu "OSS" (100 gab). No Latvijas "ražojumiem" tika pievienoti atlikušie "Elast garšas" diski, Gosh mūzikas CD "*Gosh: Seaweed*", Alexandroid "*The composition: when your girlfriend is sick*", „Varka Crew” dīdžeju mikss, „Latvijas Gāzes” mūzika un citi, katrs ne vairāk kā pārdesmit eksemplāros. Kopumā dažu gadu laikā tika izplatīti visi 1000 žurnālu eksemplāri, un katram līdzī – kāds cits mākslinieku vai mūziķu oriģinālsaturs CD formātā.

Žurnāla *Acoustic Space* 1. un 2. numura titullapas un atvērums. 1998, 1999. Dizains: Mārtiņš Ratniks.
Coverpages and spread of the magazine *Acoustic Space* 1st and 2nd issue. 1998, 1999. Design: Mārtiņš Ratniks.

The idea of alternative distribution was also implemented in relation to the magazine *Acoustic Space* issued by E-LAB and published in English and Latvian since 1997. In its second edition in 1998 there was a pocket for CD records with an advert:

"The CD and online distribution project of audio content is still open. If you wish to distribute your own sound and radio art, noise and electronic music or DJ mix together with this publication of Acoustic Space, please, submit your "products" (CD format) in 1 up to 100 copies."

Distribution of digital products (CD, DVD, CD-rom), as well as of alternative cultural publications has always been a problem for independent musicians and artists. E-LAB

offered a solution: the first 1000 copies of the magazine were distributed together with the different discs of sound art, DJ and electronic music submitted by the artists and musicians from the *Xchange* network and different countries around the world. Thus, for example, the sound artist *Zina Kaye* from Australia submitted three different projects of audio art (all together 99 CDs), network artists *JODI* sent a CD-rom with their art project *OSS* (100 pcs.). As regards the products of Latvia, there were the remaining *Elast taste* discs, *Gosh* music CDs *Gosh: Seaweed*, Alexandroid *The Composition: When Your Girlfriend is Sick*, *Varka Crew* DJ mix, music by *Latvian Gas* and others – a few copies each. Through the years, all 1000 copies of the magazine were distributed and each had an original content produced by different artists and musicians in a CD format enclosed.

Mobilās tiešraides

"Ir diezgan apnicīgi visu laiku rīkot tiešraides no radio studijas, tas patiešām sāk atgādināt radio," drīz vien secinājām, ka bija arī interesanti raidījumi, kuros izmantojām ierakstus no karuseļu parka, rotallietu veikala vai izstāžu atklāšanām. Radās ideja, ka tiešraides jāriko no pasākumu norises vietām. Lai to realizētu, bija nepieciešama vienīgi telefona līnija un dators ar modemu. Ar E-LAB pirmo portatīvo datoru, uz kura vienlaikus uzinstalējām gan serveri, gan programmatūras audio signālu tiešraidīšanai tīklā, raidījām no klubiem, pasākumiem, koncertiem, konferencēm. Reizēm gadījās tehniskas kļūmes, pat smieklīgi kuriozi – reiz pēc vairāku stundu raidīšanas no kluba „Pulkvedim neviens neraksta...”, atklājām, ka mūzikas vietā bijusi dzirdama vienīgi šņākoņa. Tomēr nekas nevarēja mūs atturēt, un mēs patiesā aizrautībā raidījām no visurienes.¹⁵

Arī visi E-LAB (un vēlāk RIXC) organizētie pasākumi – sākot ar otro "Māksla+Komunikācijas" festivālu 1997. gada novembrī, lai kur arī tie nenotiktu, vienmēr ir tikuši tiešraidīti internetā. Savukārt Net.Radio dienās – pirmajā starptautiskajā interneta radio veidotāju tikšanās reizē Berlīnē (1998. gada jūnijā) E-LAB portatīvais dators ar mobilo serveri izglāba ne vienu vien pasākumu, no kuriem

15. Šmits, Raitis. Akustiskā telpa. Maģistra darbs. Rīga: LMA, 2000.

Mobile live broadcasting

"It is rather boring to organise live broadcasts from the radio studio, it really resembles radio," we concluded despite the fact that we had interesting broadcastings, where we used recordings from an amusement park, a toy shop or openings of exhibitions. Then we came up with the idea that live broadcasts could be organised from the venues of events. In order to implement this idea, we only needed a land line and a computer with a modem. We used the first E-LAB laptop with an installed server and audio signal broadcasting software for broadcasting from clubs, events, concerts, conferences. Sometimes we had to face technical problems; there were also funny stories: once, after broadcasting for several hours from the club *Pulkvedim neviens neraksta...* it turned out that instead of music only noise could be heard. However, nothing could hold us back and we enthusiastically broadcasted from everywhere.¹⁵

Also all events organised by E-LAB (and later – the RIXC) – beginning with the second festival *Art+Communication* in November 1997- wherever they took place were also broadcasted alive on the Internet. Later, on *Net.Radio days* – the first summit of the international Internet radio founders in Berlin in June 1998 – the E-LAB laptop with its mobile server salvaged several events, when the computers intended for broadcasting failed.

15. Raitis Šmits, *Acoustic Space*. [Master's paper] Riga: The Academy of Art of Latvia, 2000.

bija paredzēta tiešraide, bet dažādu tehnisku iemeslu dēļ to nevarēja veikt no paredzētajiem datoriem.

Tādējādi tīkla raidīšanas ēras uzplaukumā (1998. gadā) Rīga un E-LAB ar saviem mobilajiem eksperimentiem un interneta radio tīkla projektiem, no vienas puses, bija raksturīgs "Austrumeiropas jauno mediju kultūras iniciatīvas piemērs,"¹⁶ no otras – tika raksturots kā globālā tīkla radio "epicentrs".

Vēl cits mobilās raidīšanas eksperiments, kurā tika izmantoti mobilo telefonu sakari, notika 1998. gadā SMMC-Rīga ikgadējā projekta "Ventspils. Transīts. Termināls" laikā no Rīgas uz Ventspili braucošajā mākslas aģitvilcienā. Par saturu tika izmantoti Pētera Ķimeļa, Kaspara Vanaga un Sergeja Timofejeva vilciena lokālās translācijas projekta "Kit-Kat" audio materiāli, ko papildināja vides skaņas un sarunas ar izstādes māksliniekiem, kas tika retranslētas pa mobilo telefonu, ejot cauri vagoniem.¹⁷ Vilcienā uz jumta bija uzstādīta mobilo telefonu antena (vienlaikus tika testēts arī mobilo telekomunikāciju pārklājums šajā maršrutā), tomēr brīžiem sakari pārtrūka. Protams, ka skaņas kvalitāte bija ļoti slikta, taču tas bija mazsvarīgi, jo galvenais bija *raidīt*.

16. Hyde, Adam. RTX - Radio Tower Xchange. Projekta koncepts, pieejams: <http://rixc.lv/projects/rtx/en.html>

17. Šmits, Raitis. Akustiskā telpa. Maģistra darbs. Rīga: LMA, 2000.

Thus, in the golden age of network broadcasting, namely in 1998, Riga and the E-LAB with its mobile experiments and Internet radio projects, on the one hand, was a typical example of "the Eastern Europe initiative of the new media"¹⁶, on the other hand – it was the epicentre of the global network radio.

Another mobile broadcasting experiment, in which mobile telephone connections were used, took place in 1998 in the framework of the SCCA-Riga annual project *Ventspils. Transit. Terminal*, specifically – in the art propaganda train running from Riga to Ventspils. The audio materials of the local broadcasting project *Kit-Kat* by Pēteris Ķimelis, Kaspars Vanags and Sergejs Timofejevs were used as the content on that train. They were supplemented by ambient sounds and conversations with artists, which were retransmitted through a mobile phone going through the carriages of the train.¹⁷ A mobile phone antenna was installed on the roof of the train (simultaneously, the mobile telecommunications' signal was tested on the route). Sometimes there was no signal at all and the connection was disrupted. Needless to say, the quality of sound was very poor, but this matter was insignificant, because the most important thing was to *broadcast*.

16. Adam Hyde, *RTX – Radio Tower Xchange*. [Project concept]. <http://rixc.lv/projects/rtx/en.html>

17. Raitis Šmits, *Acoustic Space*. *Op.cit.*

Xchange: tīkla radio <=> radio tīkls

DATI var būt noVIETOTI jebKUR. Raidīšana no Rīgas (Parks.LV), Berlīnes (Radio International Stadt servera), Amsterdamas (XS4ALL.nl), drīzumā – no vēl kaut KURIENES. SAVIENOJUMS darbojas. Aicinām PIEvienoties – saSLĒGTIES internetradio TĪKLĀ.

Kaut arī "bāze" atradās Rīgā, E-LAB skaņu mākslas un interneta radio projekti nebija lokāli. Tie visi pēc savas būtības bija *tīkla* projekti, kas ne vien iekļāvās starptautiskajā mediju mākslas un tīklu kultūras diskursā, bet paši tiecās radīt jaunu kontekstu un vidi. Organizējot radio *Ozone* raidījumus Rīgā, apzinājām arī citas līdzīgas maza mēroga tīkla audio iniciatīvas citās pasaules vietās. Pamazām radās ideja par starptautiskā interneta radio tīkla *Xchange* dibināšanu. Idejas īstenošanu iesākām ar "Xchange kompilāciju" projektu, kura mērķis bija radīt interneta radio iniciatīvu momentuzņēmumu tīklā. Izziņojot starptautiskās vēstkopās (*Nettime, Syndicate*) aicinājumu iesniegt skaņu failus *Real Audio* formātā, hipersaites uz tiem vai tiešraides tīkla adresi, publicējām ikmēneša tīkla skaņu izlases internetā. Ar ideju par "brīvi plūstošu konceptu, brīvi veidojošos saturu, brīvi mainīgu atrašanās vietu" kopā 1997. gada vasarā tapa četras *Xchange* kompilācijas, katra atradās uz cita servera (*Parks.lv* Rīgā, *RIS.de* Berlīnē, *AEC.at* Lincā, *V2.nl* Roterdamā) un katra tika publicēta kāda cita jauno

mediju notikuma vai pasākuma sakarā („*Ars Electronica 98*” festivālā, konferencē „*From Practice to Policy*”).¹⁸

1997. gada 2. decembrī darbību uzsāka *Xchange* tīkls ar vēstkopu, nosūtot pirmo ziņu skaņu māksliniekiem no citām pasaules malām. E-LAB bija iegādājies un ar Jāņa Garanča palīdzību instalējis pats savu serveri (*re-lab.net*), un beidzot mēs varējām nodrošināt savu vēstkopu un interneta radio tiešraides. *Xchange* piedzimšanas dienu atzīmējām ar pirmo interneta radio *Ozone* tiešraidi, kurā piedalījās Pēteris Ķīmelis ar konceptuālu skaņu mākslas darbu "3 frekvences".

Turpmākajos *Ozone* iknedēļas raidījumos, izsūtīt *Xchange* vēstkopā paziņojumus ar tiešraides adresi, aicinājām tikties IRC čātā, klausīties un pievienoties arī citus tīkla dalībniekus. Reiz pašā 1998. gada sākumā saņēmām ziņu no mediju mākslinieku laboratorijas *Backspace* Londonā, kas klausoties mūsu raidījumu (kurā nekā daudz vairāk kā dažādu skaņu un ierakstu visai savdabīgi miksi nebija dzirdami) un ierosināja, ka gribētu tajā piedalīties. Tā radās ideja par tiešraides cilpas izveidošanu, kurā abi dalībnieki uztver viens otra signālu un raida to atpakaļ tīklā. Tas izrādījās ārkārtīgi aizraujoši. Par skaņas avotu tika izmantots jebkas, sākot ar parastu radio un kasešu magnetofonu, līdz mikrofonu skrāpēšanai. Drīz konstatējām, ka, pārtraucot pievienot arvien jaunu skaņu, cilpa nebeidz skanēt, tā nepārtrūkst. Cilpa turpināja skanēt sevi, darbojoties atgriezeniskās saites mehānismam. Cilpā riņķojošā skaņa

18. <http://ozone.re-lab.net/Xchange/>

"Xchange": network radio <=> radio network

DATA can be LOCATED ANYWHERE. Broadcasting from Riga-(Parks.LV), Berlin-(Radio International Stadt server), Amsterdam-(XS4ALL.nl), soon – from SOMEWHERE else. The CONNECTION works. We ask you to JOIN – to CONNECT in the Internet radio NETWORK.

Although the "headquarters" were in Riga, the projects of E-LAB's sound art and Internet radio were not local. They all were *network* projects, which apart from being included in the international media art and network culture discourse, tended to create a new context and environment. When organising the *Ozone* programmes in Riga, we also became acquainted with other similar "small scale" network audio initiatives in other places of the world. Slowly the idea of establishing the international Internet radio network *Xchange* came about. We started to implement this idea through the "Xchange compilation" project with an aim to create a snapshot of the Internet radio initiatives on the network. By e-mailing a call for the audio files in the *Real Audio* format, hyperlinks to them or the online network address on the international mailing lists (*Nettime, Syndicate*), we published selected works of sound on the Internet on a monthly basis. Bearing in mind the idea about "freely flowing concept, freely formed content and freely flexible venue", in summer 1997 four *Xchange* compilations were created. Each of these compilations was located on another server (*Parks.lv* in Riga, *RIS.de* in Berlin, *AEC.at* in Linz,

V2.nl in Rotterdam) and each of them was published in relation to another event or activity of the new media (in the festival *Ars Electronica 98*, in the conference *From Practice to Policy*).¹⁸

On December 2, 1997, the *Xchange* network with a mailing list was launched by sending the first messages to the sound artists in other places of the world. The E-LAB had obtained and installed its own server (*re-lab.net*) with the help of Jānis Garančs, and finally we could support our mailing list and broadcasting *via* the Internet radio. We celebrated the birthday of *Xchange* with the first live broadcast on the Internet radio *Ozone*, where Pēteris Ķīmelis with a conceptual work of sound art *3 Frequencies* took part.

In the forthcoming weekly broadcasts of the *Ozone*, by emailing the announcements on the *Xchange* mailing list with a live broadcast address, we invited people to join in the IRC chat, to listen to and be joined by other participants of the network. Once, in the beginning of 1998, we received a message from the media artist laboratory *Backspace* in London; having heard our programme (which featured no more than a rather peculiar mix of different sound recordings), they proposed to participate in it. Thus, the idea about the online loop was born, where both participants receive each other's signal and broadcast it back to the network. It turned out to be very exciting! We used almost anything as the source of the sound: from an ordinary radio and audio tape-recorder to scratching the mike. Soon we realised, that even with no new sound added, the loop

18. <http://ozone.re-lab.net/Xchange/>

kārtotās slāņos un atkārtotās pati sevi, arvien paliekot blīvāka un skaļāka. Vēl pēc neilga brīža jau nevarēja vairs atšķirt sākotnējās oriģinālās skaņas, tiešraides cilpa bija kļuvusi par vienu vienīgu troksni. *Real Audio* raidīšanas tehniskā īpatnība bija tā, ka pat raidot reāllaikā klausītājs signālu saņem ar vairāku sekunžu novēlošanos. Šī eksperimenta laikā mūsu pašu raidītais signāls, kuru uztvēra *Backspace* tīkla radio mākslinieki un to daudz nemainot nosūtīja mums atpakaļ tīklā (izlaižot caur savu mikseri un serveri), pie mums atgriezās pēc vairākām sekundēm, radot tādu kā atbalss efektu. Turpinot sūtīt atkal un atkal atpakaļ šo pašu signālu, rodas skaņu slāņi, kas rada dziļas daudzdimensionālas telpas izjūtu. Tā bija pirmā reize, kad fiziski pieredzējām "akustisko kibertelpu".¹⁹

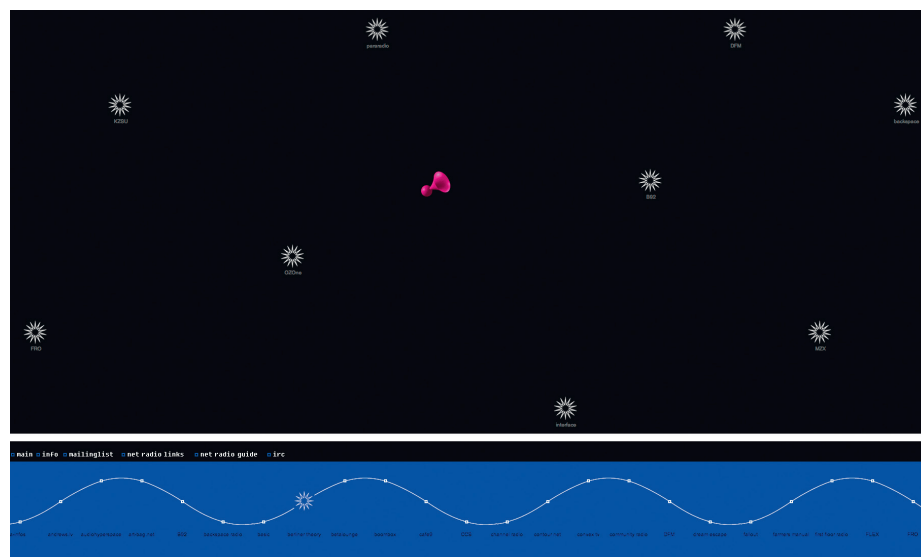
Turpmākā gada laikā aizrāvāmies ar līdzīgiem eksperimentiem, iesaistot cilpā līdz pat septiņiem dalībniekiem no dažādiem pasaules punktiem (laika ziņā tas bija diezgan sarežģīti, jo

pedalīties gribētāji bija vienlaikus gan no Kanādas, gan Austrālijas). Jo vairāk dalībnieku cilpā, jo grūtāk to bija izveidot. Kad cilpa beidzot izveidota, ir grūti saprast, kurš ko raida, un signāls ātri kļūst par troksni. Taču tas visus dalībniekus tikai aizrāva vēl vairāk. Reizēm pat izdevās, vienam otru sajūtot, radīt kaut ko skaņdarbam līdzīgu. Bet arī tad, ja skaņa cilpā ne tuvu nelīdzinājās skaņdarbam, tā ar savu riņķošanu virtuāli fiziskajā līmenī – ģeogrāfiski atstātus izvietotajos serveros – un atpakaļ atgriešanās radītā atbalss efekta dēļ vienmēr radīja ilūziju par saskarsmi ar citām pasaulēm, citu dimensiju, ko tiecamies šķērsot...

Xchange bija kļuvusi par "globālu audionautu tīklu, kas izziņas prieka pilni pēta virtuālo pasauli" (*Geert Lovink*).²⁰ Kolektīvās tiešraides neaprobežojās tikai ar skaņu cilpām internetā. Tās pamazām pārtransformējās reālās tīkla audioraidītāju (jauno mediju mākslinieku, mūziķu, dīdžeju,

19. Šmits, Raitis. *Akustiskā telpa*. Maģistra darbs. Rīga: LMA, 2000.

20. Lovink, Geert. *My First Recession. Critical Internet Culture in Transition*. Rotterdam: V2_/NAI Publishers, 2003, 296 p. Publicēts tīklā, RIXC.lv portālā: <http://rixc.lv/reader/txt/txt.php?id=203&l=lv>

Xchange interneta radio tīkls. 1998. Dizains: Raitis Šmits.
Xchange internet radio network. 1998. Design: Raitis Šmits.

does not stop, it does not break off. The loop continued sounding on its own on the basis of a loopback mechanism. The sound circulating in the loop got structured in layers and repeated itself, becoming more and more compact and louder. After a while, it was not possible to separate the initial original sounds from each other. The online loop became nothing more than a noise. Technically, even with real-time broadcasting the listener received the signal with several seconds' delay. The broadcasted signal, which was received by the *Backspace* network radio artists and sent back to us over the network (having passed through their mixer and server), returned to us after several seconds causing some reverberation. By sending the signal back and forth, layers of sound were created, leading to a perceived profound

multidimensional space. It was the first time we physically experienced the "acoustic cyberspace".¹⁹

During the next year, we got carried away with similar experiments, through involving in the loop up to seven participants from different places in the world (which in terms of time was rather difficult, as the interested persons came both from Canada and Australia). The more participants there were in the loop, the more difficult it was to create it. When the loop was finally created, it was hard to understand who broadcasted what, and the signal soon turned into noise. Nevertheless, it seemed the most exciting part of the experiment. Sometimes we even managed to create something similar to a musical

19. Raitis Šmits, *Acoustic Space*. *Op.cit.*

kopienu radio un neatkarīgo mediju aktivistu u. c.) tikšanās reizēs, kas manifestējās tā dēvētajos “tikla radio vakaros”. Vairākas stundas ilgstošie tiešraides *jam session* vakari, kuros piedalījās vairāki desmiti dalībnieku klātienē un vēl vairāk – nekāklātienē, caur tīklu, 90. gadu beigās kļuva par daudzu jauno mediju mākslas festivālu un konferenču sastāvdaļu. *Xchange net.radio night* pasākumi ar savu ambiente *chill out* vidi šajos festivālos nodrošināja brīvu un atvērtu zonu audiāliem eksperimentiem, *Xchange* dalībnieku klātienē tikšanās reizēm un neformālām diskusijām, kas notika gan uz vietas, gan tiešraidē vai interneta IRC čātā. Tādējādi tika nodrošināta “virtuālā klātesamība” – iespēja ar interneta palīdzību notikumā piedalīties tiem, kas fiziski nevarēja ierasties.

“Piedalīšanās bija kļuvusi par mērķi. Kopīga raidīšana bija daudzreiz aizraujošāka nekā vienlaicīga tās pašas tiešraides klausīšanās.” (Adam Hyde).²¹ Saturam nebija nozīmes, galvenais bija signāls. Tā varēja būt mūzika, ziņas, reportāžas, intervijas, radiolugas, performances, skaņu māksla, audio eksperimenti. “Kvalitāte kļūst par nebūtisku kritēriju šādu mediju signālos. Signāli eksistē, taču, kā tie tiek interpretēti, kāda ir struktūra un prasības to projicēšanai, netiek apsvērts šādas producēšanas procesā. Signāli var būt skaisti un izcili skaidri vai amatieriski un

21. Hyde, Adam. RTX - Radio Tower Xchange. Projekta koncepts, pieejams: <http://rixc.lv/projects/rtx/en.html>

composition. But even when the sound in the loop did not resemble any musical composition at all, its circulation in the virtually physical layer – in the servers located in geographically different places – and the reverberation on its return, always created an illusion of communicating with other worlds, another dimension, which we wanted to cross...

Xchange had become a global network of audionauts, who joyfully explored the virtual world.²⁰ The collective live broadcasts were not limited to the sound loops on the Internet. They gradually changed into real meetings of the network audio broadcasters (the artists of the new media, musicians, DJs, community radio and independent media activists, etc.) – the so called “network radio evenings”. Jam sessions broadcasted alive and continuing for several hours with dozens of participants on site and even more participants on the network, became an integral part of the new media art festivals and conferences at the end of the 90s. *Xchange net.radio night* events with the ambient chill out environment at these festivals ensured a free and open zone to sound experiments, meetings of the *Xchange* participants and unofficial discussions, which were organised both on site and online or through the IRC chat. Thus, a “virtual presence” was ensured, which gave a chance to participate for those, who could not come to the venue.

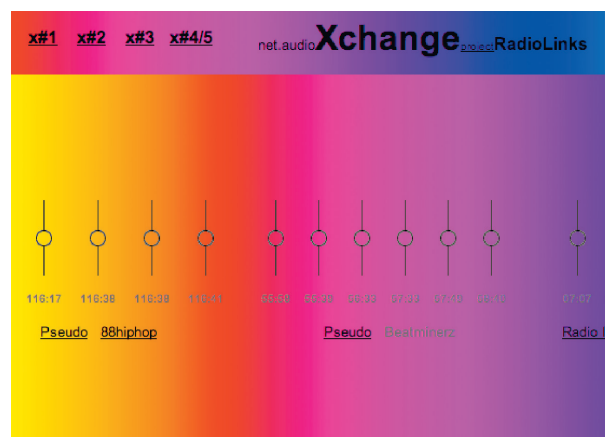
“Participation became a goal in itself. Sharing transmissions was more exciting than simultaneous reception of the same

20. Geert Lovink, *My First Recession. Critical Internet Culture in Transition*. Rotterdam: V2_/NAi Publishers, 2003, p. 296 [published on the network, RIXC.LV portal] <http://rixc.lv/reader/txt/txt.php?id=203&l=lv>

netieši.”²² Vērtību noteica tas, ka skaņu saturs šajos signālos bija *pašradīts*. Un, tā kā galvenā nozīme tika piešķirta līdzdalībai, *Xchange* kopienai izdevās radīt īpašu *sociālo dinamiku* tīklā, kur “klātesamība” tiek uzskatīta par īpašu jauna veida kvalitāti. Ē. Kluitenbergs to raksturo kā “vienu no vissarežģītākajiem sociālās interakcijas fenomeniem, kas radušies digitālo tīklu mediētājā vidē”²³ Andreass Brukmans, pretstatot jauno mediju potenciālu masu mediju “apstulbinošajai mašīnerijai” (*Felix Guattari*), min *Xchange* kā piemēru, kas, iespējams, vislielākajā mērā

22. Kluitenbers, Ēriks. Mediji bez auditorijas // Akustiskā telpa, Nr.3. Rīga: E-LAB, 2000.

23. Turpat.

Xchange kompilāciju projekts 1998. Dizains: Raitis Šmits.
Xchange compilation project. 1998. Design: Raitis Šmits.

transmission.²¹ The content did not matter, the signal was the most important thing. It could be music, news, reporting, interviews, radio plays, performances, art of sound, audio experiments. Freed from the demands of usefulness, quality becomes an irrelevant criterion for the media signals. The signals exist, how they are interpreted, what the framework and demands are that are projected upon them, is not a consideration in the process of their production. The signals can be beautiful and brilliantly clear or amateurish and oblique.²² The value was ensured by the fact that the content of the sounds in these signals was *self-created*. And because participation was the most important goal, the *Xchange* community managed to create a socially dynamic network where “presence” was considered to be a new kind of quality. E. Kluitenbergs characterised it as one of the most complex phenomena of social interaction that has emerged in the mediated environment of digital networks.²³ Andreas Broekmann, when contrasting the new media potential to the “stupefying machinery” of mass media (Felix Guattari), mentions *Xchange* as an example, which may largely reflect

21. Adam Hyde, „RTX – Radio Tower Xchange”. [Project concept], <http://rixc.lv/projects/rtx/en.html>

22. Eric Kluitenbergs, “Media without an Audience”. [An article in publication] *Acoustic Space No 3*. Rīga: E-LAB, 2000.

23. *Ibid.*

atspoguļo Gvatari priekšstatus "par daudzveidību un heterogēnismu, ko spēj radīt jauno mediju tehnoloģijas".²⁴

Iespējams, tieši daudzveidība, atvērtības ideja un sociāli dinamiskā komunikācija (ar mērķi kopīgi raidīt, lai izpētītu un paplašinātu akustiskās kibertelpas robežas) bija par iemeslu, lai E-LAB iniciētais tīkla projekts *Xchange* saņemtu konkursa „PRIX Ars Electronica '98” balvu – 2. vietu kategorijā "Tīkls". Šajā sakarā E-LAB tika aicināts piedalīties „Ars Electronica” festivālā 1998. gada septembrī. Tā bija pirmā lielākā *Xchange* tīkla dalībnieku tikšanās reize klātienē (daudzus mēs pazinām tikai no komunikācijas internetā). Par budžetu, kas bija paredzēts desmit cilvēkiem, pamanījāmies ielūgt un izmitināt divdesmit piecus ne vien no Austrumu un Rietumu Eiropas, bet arī no Austrālijas un Jaunzēlandes, lai piedalītos 56 stundu ilgā *Xchange* tiešraides projektā. Ēriks Kluitenbergs „Ars Electronica” festivāla katalogā kontekstualizē *Xchange* darbību:

*"Xchange ir 'suverenitātes medijs' šī vārda labākajā nozīmē: tas ir absolūti nelietoams, un tam nav komerciālas vērtības. Tas nekad neaizņems masu auditoriju, nedz arī to mēģina darīt. Tas ir pilnībā starptautisks (tīkls sniedzas līdz pat Austrālijai, kur atrodas vieni no aktīvākajiem dalībniekiem), tas ir neregistrēts, nekomerciāls, un tam nepiemīt tirgus vērtība. Šķiet, ka tas darbojas tirā priekā dēļ, un veiksmīgi dara visu, lai izbēgtu no fiksētu definīciju piemērošanas."*²⁵

24. Brukmans, Andreass. Mazākuma mediji – heterogēni ieroči // Akustiskā telpa, Nr 2. Rīga: E-LAB, 1999.

25. <http://xchange.re-lab.net/i/>

Guattari's opinion "of the polyvocality and heterogenesis that new media technologies can trigger".²⁴

Perhaps it was this diversity, the idea of openness and socially dynamic communication (with a goal to broadcast together in order to explore and extend the borders of the acoustic cyberspace) which won the E-LAB initiated *Xchange* network project the award in the competition PRIX Ars Electronica'98, i.e. 2nd place in the *Network* category. On this account the E-LAB was invited to take part in the "Ars Electronica" festival in September 1998. It was the biggest meeting of the *Xchange* network participants on site (many of them we only knew from communication over the Internet). On a budget for ten people, we managed to invite and accommodate twenty five persons not only from Eastern and Western Europe, but also from Australia and New Zealand, for participation in the *Xchange* online project lasting 56 hours. Eric Kluitenberg contextualizes the operation of *Xchange* in the Ars Electronica festival catalogue:

*"Xchange is 'sovereign media' in the best sense of the word: It is completely useless and has no commercial value. It will never reach a mass-audience, nor does it intend to do so. It is completely international (the network now even extends into Australia, where it has some highly active members), it is non-funded, non-commercial, and has no market-value. It seems to operate on pure enjoyment, and does its very best to escape attempts at a fixed definition."*²⁵

24. Andreas Broeckmann, "Minor Media – Heterous Machines". [An article in the publication] *Acoustic Space* No 2. Rīga: E-LAB, 1999.

25. <http://xchange.re-lab.net/i/>

* * *

Patiešām veiksmīgi, jo Tilmans Baumgertels grāmatā "Tīkla māksla (net.art)" raksta: E-LAB "māksla ir gandrīz neredzama". Bet, tā kā tā ir "skanoša", tad ar tīkla audio projektu producēšanu tika "turpināta 70. gados aizsāktā tradīcija, kurā tēlotājas mākslas elements ir arī skaņa".²⁶ Tomēr tā nekad pat nav pretendējusi būt māksla (kas vērsta uz galaiznākumu), tiecoties izvairīties *būt reprezentējama*. Jēga vienmēr ir bijusi tikai pašam procesam, un mērķis – pieredzēt mediju, ar kuru tiek strādāts. Taču, tā kā jebkuru citu apzīmējumu tai ir vēl grūtāk piemērot un tā kā mākslai teorētiski robežas nepastāv, – tā ir māksla. Jo, kaut arī tā ir neredzama, to var *pieredzēt*. Faktiski – par mākslu mēs drīzāk (nekā atsevišķus projektus) vienmēr esam uzskatījuši visu E-LAB darbību – serveri, laboratoriju, sadarbības tīklus, veidu, kā strādājam un dzīvojam. Nobeigumā vēlreiz gribu atsaukties uz Ērika Deivisa "Akustiskās kibertelpas" idejām, lai uzsvērtu galveno vadlīniju, kas ir caurvijusi E-LAB darbību kopš 90. gadu vidus – mēs esam darbojušies, lai "paplašinātu elektroakustiskās kibertelpas robežas" un saglabātu "elektronisko komunikāciju medijus telpas atvērtībai, indeterminismam, saskarsmei ar nezināmo".²⁷

26. Deiviss Ēriks. Akustiskā kibertelpa // Akustiskā Telpa. Nr. 1. Rīga: E-LAB, 1998.

27. Turpat.

* * *

The medium has really been successful in this aspect, since also Tillman Baumgertel in his book *Net.Art* writes that the art of the E-LABians is almost "invisible". But because it has "sound", with the help of production of network audio projects "it continued a tradition, which had emerged in the 70-ies, of sound being also an element of visual art".²⁶ However, it has never claimed to be art (which is aimed at the final result), avoiding to be *presentable*. The meaning has always been attached to the very process, and the aim has been to experience the medium which is used. But because it is difficult to apply any other attribute to it and because art does not have purely theoretical borders – it is art, as well. And even though it is invisible, it can be *experienced*. In fact, we have always considered the entire work of E-LAB (apart from individual projects) – the server, the laboratory, the cooperation networks, the way we work and live – to be art. In conclusion, I would like to refer once again to Eric Davis' ideas of "acoustic space" in order to emphasize the main guideline, which has entwined the work of E-LAB since the mid 90s: we have worked in order to "push the boundaries of electro-acoustic environments, of acoustic cyberspace" and to maintain "a line into the open spaces of the unknown".²⁷

26. Eric Davis, "Acoustic Cyberspace". [An article in publication] *Acoustic Space* No 1. Rīga: E-LAB, 1998.

27. *Ibid.*